

1. Zákon o Csemadok – druhé čítanie

Tento návrh zákona bol vypracovaný poslancom Gyimesim na jediný účel, a to zabezpečiť každoročnú fixnú ročnú podporu 300 tisíc eur pre organizáciu Csemadok (Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku). Ide o tradičný kultúrny zväz maďarskej menšiny na Slovensku, ktorý funguje od roku 1949. Návrh v druhom čítaní je totožný so znením z prvého čítania. Dôvodová správa hovorí o tom, že návrh zákona, ako aj rozpočet na tento účel, bol prediskutovaný s Ministerstvom kultúry.

Samotný návrh ex offio nikomu neškodí, a Csemadok niečo získa, no treba sa pozrieť na širší kontext, a to je diskusia o financovaní menšinových kultúr prostredníctvom Kult Minor. Práve tento fond stelesňuje samosprávu menšín v oblasti kultúry. Preto považujeme za najlepší spôsob financovania menšinových kultúr práve prácu cez neho. Odklonenie sa od tohto konceptu, napríklad formou osobitnej podpory Csemadoku, oslabuje samosprávu menšín a zaváňa starou školou kultúrnej politiky a systémom našich ľudí. Navyše nepovažujeme za prospešné ani pre minoritu, ani pre majoritu, ak kultúrny život niektorej menšiny má ovládať jedna jediná organizácia.

Tiež nie je jasné, čo sa stane s kultúrnymi ustanovizňami ďalších národnostných menšín typu Karpatskonemecký spolok či Zväz Rusínov-Ukrajincov.

Zákon je z technického hľadiska slabý. Zákon neupravuje žiadne pravidlá nakladania s financiami, hospodárenia, nie je riešený účel, kontrola, vykazovanie, konflikt záujmov. Má iba minimálny objem detailov. Neupravuje sa, či sa Csemadok stále môže uchádzať o zdroje z Kult Minor (čo teraz robí veľmi úspešne), alebo či je to myslené tak, že toto nahrádza podporu z fondu.

Poslanec Gyimesi zároveň indikoval, že ako „cena“ za schválenie tohto zákona sa otvára zákon o Kult Minor (viď. nižšie) a taktiež sa uvažuje o analogickom financovaní organizácie Matica Slovenská.

Hodnotenie: na základe hore uvedených skutočností odporúčame radšej podporiť samostatnosť menšinovej kultúry formou posilnenia Kult Minor, ako zabetónovať jednu organizáciu do zákona.

Návrh neodporúčame podporiť. Preto radšej navrhujeme posilniť Kult Minor, či už použitím vyrokovaných 300 tisíc eur na jeho posilnenie, ale aj legislatívnou zmenou, vytvorením možnosti financovať chod organizácií priamo prostredníctvom Kult Minor. Vytvorením takejto možnosti ďalej zvyšujeme kultúrnu samosprávnosť menšín a systematickým spôsobom zareagujeme aj na problémy „štandardných“ menšinových organizácií, ako je Csemadok.

2. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky DOSTÁLA, PLEŠTINSKEJ, OSUSKÉHO, MARCINKOVEJ a POLLÁKA na vydanie zákona, ktorým sa mení zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín - prvé čítanie.

Jedná sa o krátku novelu zákona, ktorú predkladá skupina poslancov a poslankýň zo strán SaS a OĽaNO. Táto novela neupravuje štruktúru ani orgány Fondu. Ciele novely sú nasledovné:

1. Zvýšiť celkovú výšku finančnej podpory o z 8 000 000 na 8 200 000 eur

2. Zvýšiť podiel prostriedkov, ktoré fond môže použiť na vlastnú prevádzku z 5% na 6%

Kult Minor zostáva kľúčovou inštitúciou pri podpore menšinovej kultúry. Avšak momentálne trpí nedostatkom financií na vlastnú prevádzku, čo sa prejavuje napríklad v časových sklzoch pri vyplácaní dotácií. To vyplýva aj zo septembrového uznesenia Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny, kde výbor vyjadril „nespokojnosť s rýchlosťou administratívnych procesov a procesov vyplácania projektov“. Takže navýšenie prostriedkov na vlastnú prevádzku o 92 tisíc eur je vítaná zmena.

V praxi to znamená, že Fond by získal viac finančných prostriedkov aj na podporu menšinovej kultúry, aj na administratívne úkony (viď tabuľka). Novela zákona o Kult Minor prináša navýšenie finančnej podpory menšinovej kultúry o 108 000 € a reaguje na potrebu navyšovať zdroje na chod fondu.

	Podporná činnosť	Vlastná prevádzka	Spolu
Status quo	7 600 000 €	400 000 €	8 000 000 €
Navrhovaná zmena	7 708 000 €	492 000 €	8 200 000 €
Rozdiel	+108 000 €	+92 000 €	+200 000 €

Túto novelu treba vnímať aj v kontexte tematicky podobného zákona o Csemadoku z dielne poslanca Gyimesiho, ktorý bol na predošlej schôdzi parlamentu schválený v prvom čítaní. Z komunikácie vládnych poslancov vyplýva, že v prípade ak prejde zákon o Csemadok, tak môžu byť otvorené percentuálne rozdelenia zdrojov medzi menšinami v Kult Minor a tak tak, aby maďarská menšina „nedostala z nových peňazí“ (lebo dostane na Csemadok).

Hodnotenie: Navrhujeme podporiť zákon o Kult Minor v navrhnutom znení. Kult Minor potrebuje viac financií, aby vedel efektívne fungovať. Ak je v parlamente vôľa navýšiť podporu pre menšinovú kultúru, najvhodnejší spôsob je práve skrz Kult Minor. Treba však byť opatrný pre ďalších zásahov napr. do pomerov medzi menšinami, ktoré môžu vyplývať zo schválenia zákona o Csemadok.

3. Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1993 o štátnom občianstve

Dvojaké občianstvo

Účelom tejto novelizácie je „opraviť“ stav, ktorý vznikol v roku 2010 zakázaním dvojakého občianstva pre občanov Slovenskej republiky. Aj keď táto novelizácia bola primárne nasmerovaná proti Maďarsku a jeho zákonu, s cieľom zastaviť rozmach slovensko-maďarského dvojitého občianstva u obyvateľov Slovenska, spôsobuje v praxi problémy pre oveľa širšiu vrstvu obyvateľov Slovenskej republiky. Návrh je totožný s tým, ktorý sme prediskutovali pred mesiacom. Avšak v októbri (tak ako niekoľkokrát predtým) bol tento zákon odkladaný na ďalšiu schôdzu.

Navrhnuté riešenie však nemôžeme považovať za dobré. Pôvodný „protizákon“ z roku 2010 bol sám v sebe problematický. Po námietke sa Ústavný súd v otázke tohto zákona neuzniesol, to znamená, nenašlo sa kvórum na rozhodnutie za alebo proti novelizácii. Finálne hlasovanie bolo v pomere 5:6.

Novelizácia nerieši základné problémy s ústavnosťou zákona z roku 2010.

Súčasná novelizácia ešte viac prehľbuje ústavné problémy. Vytvára ďalšie výnimky z celoplošného zákazu. Po novelizácii sa dá povedať, že zahraniční Slováci, alebo občania Slovenska pracujúci v zahraničí, budú mať v legislatívnej úprave silnejšie postavenie, ako napríklad Maďar žijúci na Južnom Slovensku. Preto si myslíme že kým aj pôvodný protizákon bol problematický, **rozšírením okruhu výnimiek zákonodarca ešte viac prehľbuje protiústavnosť a diskriminačný charakter úpravy.**

Zákon aj po novelizácii **ostane nevymáhateľný**. To znamená, že ak sa občan sám neprihlási na príslušnom orgáne, že nadobudol druhé občianstvo, tak Slovensko nemá ako zistiť tento fakt. Druhé krajiny totiž nemajú dôvod vydať zoznam svojich občanov slovenským orgánom.

Ako lepšie, alternatívne riešenie navrhujeme **vypustiť automatickú stratu občianstva kvôli nadobudnutiu inému štátnemu občianstvu**, a zároveň v zákone taxatívne pomenovať výnimky, kde získanie iného občianstva znamená pre Slovensko problém (napríklad ohrozenie bezpečnosti krajiny). Ťarcha dôkazu by tak prešiel z občana, ktorý musí hľadať a dokazovať, že spĺňa výnimku pre nestratenie občianstva, na štát, ktorý by musel dokázať, že nadobudnutie iného štátneho občianstva danej osoby je pre Slovensko nežiadúce.

Hodnotenie: Navrhnutá novelizácia prehľbuje ústavné problémy zákazu dvojakého občianstva, nerieši pritom problémy s aplikačnou praxou. Návrh preto neodporúčame podporiť. Odporúčame zároveň vypracovať a podporiť alternatívny návrh bez zachovania automatickej straty občianstva.

4. Poslanecký pozmeňujúci návrh ku školským zákonom – druhé čítanie

Návrh bude predložený k už otvoreným školským zákonom, ktoré sú už v druhom čítaní. To znamená, že ak to tentokrát prejde, žiadne ďalšie čítanie nebude.

Návrh hovorí o tom, že ak sa v obci, kde sa nachádza iba národnostná škola alebo škôlka, nájde 10 rodičov ktorí požiadajú o zriadení triedy v slovenskom štátnom jazyku, samospráva to bezodkladne musí vykonať pod hrozbou pokuty tisíc až 10 tisíc eur. Táto zmena má byť využitá od školského roka 2022/23.

Tento návrh bezpochyby **reaguje na kauzu v obci Rohovce** a ďalšie podobné prípady. Ide o situácie, kde sa mení etnické zloženie (pôvodne prevažne menšinovej) obce, a rodičia (prevažne prisťahovaných) slovenských detí žiadajú vytvorenie tried v štátnom jazyku priamo na mieste. Tam v roku 2019 po tlaku rodičov zasahoval až premiér Pellegrini, ktoré sľúbil riešenie situácie formou vytvorenia slovenskej triedy v škole v Rohovciach. Samospráva sa však rozhodla napriek veľkým externým tlakom nekonať v tomto smere.

Navrhovaná zmena má niekoľko problematických prvkov. 1. Vytvorením povinnosti zriadenia triedy **zasahuje do samosprávy obcí** v oblasti školstva. Základný princíp pri vytvorení siete škôl je voľné rozhodnutie obcí, ako chcú zabezpečiť vzdelávanie pre deti žijúce v obci. Môžu tak spraviť zriadením vlastnej školy (škôlky) ale aj dohodnutím spoločných školských obvodov. Navrhovaná zmena hovorí o tom, že v prípade existencie menšinovej školy, obec stráca rozhodovaciu právomoc ohľadom toho, či chce mať triedy aj v slovenskom jazyku. Môžeme pritom konštatovať, že povinnosť mať triedy v štátnom jazyku nemajú žiadne iné obce (keďže nie sú povinné mať školu vôbec). Inými slovami, „slovenským“ obciam nedáme právo mať slovenské triedy, maďarským obciam však áno.

2. Návrh vytvára značnú **asymetriu medzi štátotvorným národom a menšinami**. Zriadenie škôl v menšinovom jazyku je možnosť, a nie povinnosť, obcí. Nenadväzuje na žiadne predošlé kritériá (napr. výsledky sčítavania). Napriek zákonného ukotvenia práva vzdelávať sa v materinskom jazyku menšín (školský zákon § 12 ods. 3) neexistuje vymáhateľné právo rodičov dožadovať od samosprávy zriadenie menšinovej školy resp. triedy. Návrh takéto právo prideluje občanom slovenskej národnosti, a to aj s uvedením ich počtu 10 zákonných zástupcov. Vytvára sa tak paradoxná a asymetrická situácia, kde ad absurdum 99 % rodičov menšinovej národnosti v obci bez maďarskej školy nemá ukotvené právo na vynútenie zriadenia triedy v materinskom jazyku ich detí, no aj (v niektorých prípadoch nepatrične malý počet) 10 rodičov slovenskej národnosti takéto právo má.

Návrh síce obsahuje mechanizmus na sankcionovanie obcí (do výšky 10 tisíc eur), neobsahuje však **žiadnu motivačnú kompenzáciu** pre obce, ktoré sa odhodlajú danú triedu vytvoriť. To znamená, že

samospráva nielen, že nadobudne povinnosť zriadiť triedu, ktorú nechce, ale ešte to musí vyfinancovať aj z vlastných nákladov.

Tento návrh navyše zasahuje do **politicky extrémne senzitívneho** podsystemu. Ak takýto návrh sa dostane na pôdu parlamentu, dá sa očakávať intenzívny odpor menšinových organizácií, poukazujúc na hore uvedenú asymetriu, alebo aj na tzv. „slovakizačné úsilie“, čo bezpochyby minimálne časť verejnosti za týmto návrhom uvidí. Posun mocenských pomerov v národnostne zmiešaných obciach smerom k štátotvornej majorite je sám o sebe problematický.

Z hore uvedených dôvodov návrh neodporúčame podporiť. Ak však to podporené byť má, navrhujeme odstrániť národnostnú asymetriu. To znamená, paralelným vytvorením možnosti menšinových rodičov vyžiadať si triedu v ich materinskom jazyku. Ďalšia – po prípade komplementárna – možnosť je, precizovať podmienky, pri ktorých vznikne nárok na vytvorenie slovenskej triedy, a to zavedením kvóra 15 % Slovákov v obci podľa sčítania (analogicky s jazykovými právami národnostných menšín na Slovensku). Takýto návrh by reagoval aj na fakt, že obce často nechcú reagovať na požiadavky nových občanov aj preto, lebo nie sú prihlásení na trvalý pobyt v obci. Takto by získali motiváciu, a obec oporu, aby nemusela vyhovieť požiadavkám ľudí, ktorí reálne v obci ani nemajú pobyt.

5. Návrh poslancov VETRÁKA, LAURENČÍKA a PROČKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí – prvé čítanie

Poslanecký návrh otvára dve zákony, pre nás je však dôležitý iba jeden. Jednoduchým návrhom sa posilňuje pozícia **Úradu pre zahraničných Slovákov**. Tento úrad vznikol v roku 2006 a fungoval ako ústredný orgán štátnej správy. V roku 2012 však novelizáciou bola táto právomoc obmedzená, koordinačnú právomoc prevzalo Ministerstvo zahraničných vecí, pričom Úradu bola priznaná iba právomoc podieľať sa na zabezpečovaní tvorby štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí.

Návrh tento stav mení, a Úrad má nanovo nielen sa „podieľať sa na zabezpečovaní tvorby štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí,“ ale **„zabezpečiť tvorbu, výkon a koordináciu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí“**. Paralelne, Ministerstvo zahraničných vecí už nebude zabezpečovať „výkon štátnej politiky“ ale iba „štátnu politiku“.

Schválenie tohto návrhu by mal za efekt mierne posilnenie pozície Úradu zoči-voči ministerstvu. Otázne je však, či je úrad v tomto momente pripravený na zvýšenú rolu v tvorení štátnych politík. S najväčšou pravdepodobnosťou bude po takejto zmene potrebné úrad kapacitne aj rozpočtovo posilniť.

Tento návrh zároveň „šalátovým spôsobom“ prideluje Úrade vlády právomoc koordinovať boj proti korupcii. Je to niečo, čo ide mimo rozsah činnosti tejto skupiny a preto sa tým nebudeme zaoberať.

Z hore uvedených dôvodov návrh odporúčame podporiť. Ide o mierne posilnenie právomocí orgánu starajúcu sa o zahraničných Slovákov bez toho, aby prišlo k ujme akejkoľvek inej skupiny. Kľúčové však bude aj stanovisko Ministerstva zahraničných vecí, keďže dané ministerstvo paralelne mierne stráca na sile v tejto oblasti.